

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (2)

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
2-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdulkarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'NALISHLARI	12
Xudoyberdiyev Ulug'bek Axmad o'g'li	
O'ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	16
Shermuxeimedov Akmal Komiljonovich	
РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА	21
Салимова Зиёда Рустамжон қизи	
ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO'QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH	27
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	32
Azlarova Aziza Axrorovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	36
Soyibova Matluba Ahmedboyevna	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	41
M.O. Yo'ldoshova	
NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH	45
Anvar Deberdiyev	
SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISH YO'LLARI	49
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich	
STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG'BATLANTIRISHNING SOLIQ MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIIY IMKONIYATLAR	55
Ishimova Mohinur Absalomovna	
UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORII ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	61
Zakirova Gulnoza Quدراتovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna	
TIBBIYOT TASHKIOTLARIDA NOMOLIVAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	67
Iskanov Xoljigit Nurkosimovich	
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI	73
Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	79
Yuldashev Akmal Kiyomovich	
TOG'-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH	83
Abirova Nargizabonu	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI VA ULARNING MILLIIY RIVOJLANISHI	88
Turayev Abduvohid Kuldashovich	

IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	93
Artiqova O'g'iljon Zafar qizi	
O'ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	101
Rustamov Zafar	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	107
Metyakubov Azamat Djumanazarovich	
BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH	111
Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	116
Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	121
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna	
TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	127
Melibayev Sodir Adilovich	
TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA'MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O'RNI	135
Sheraliev Abbos Xolmuminovich	
DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN	140
Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov	
VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI	147
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
O'ZBEKISTON QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI.....	152
Shamsiddinov Ne'matjon Ashurali o'g'li	
ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
To'ychiyeva Dilnoza Farxod qizi	
ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI	162
Aripov Ulug'bek Bahodirovich	
UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O'ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	166
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
HUDUDIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	171
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH	175
Bo'taev O'tkir Eshboevich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	181
Umarova Malika Nematjanovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	187
Рахмонов Джамшид Одил угли	

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА.....	194
Абдусаламова Фарогат Сунатиллаевна	
BANK XIZMATLARI KO'RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH.....	200
Avazbek Jo'rayev	
BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	207
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	211
Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich	
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ.....	215
Абдулаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли	
О'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI.....	228
Mohichexra Melikovna Mo'minova	
INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI	233
Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna	
TA'LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI	239
Musayeva Shoira Azimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna	
MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI	245
Boynazarov Ulug'bek Egamberdiyevich	
HUDUDLARNING TURISTIK SALOHİYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	250
Daminov Mirvoxid Isroilovich	
О'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO'RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL	255
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI	264
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li	
ИССЛЕДОВАНИЕ АКТИВНОСТИ И СТАБИЛЬНОСТИ КАТАЛИЗАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ГИДРООЧИСТКИ НЕФТЕПРОДУКТОВ И ИХ РОЛЬ В ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.....	271
Тураев Баходир Тиркашевич, Махманов Дониёр Махманович	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDIY TURIZM BOZORINING MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDAGI KOMPLEKS TAHLILI	276
Namozov Shahzod Maxmud o'g'li	
INNOVATIVE TRANSFORMATION PROCESSES AND ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF AGRICULTURAL SERVICES.....	282
Djurayeva Dilnoza Davronovna, Boltayeva Shakhnoza Bebudovna	
COMPARISON OF HOSPITAL-BASED AND HOME-BASED REHABILITATION AFTER CERVICAL SPINE SURGERY IN UZBEKISTAN	290
Shokhrukh Ziyavaddinov	
О'ZBEKISTON AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY KOEFFITSIYENTLARI TAHLILI	299
Norqulov Mirsaid To'lqin o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	306
Turdiyev Izatulla Ollaqulovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA HISOBI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	312
Xoliqulova Yulduz Panji qizi	

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSIYALARNING O'RNI: XORIJ TAJRIBASI	317
Mavlonov Ozod Ulug'bekovich	
QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY DAVLATLAR ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	322
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi	
BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	330
Boltayev Zokirjon Otanazarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO'LOV QOBILIYATINI TA'MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	334
Adilova Zohida Ikromjonovna	
MOLIYAVIY AKTIVLAR TARKIBIDAGI DEBITORLIK QARZDORLIKLARINI MHXS TALABLARI ASOSIDA BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	339
Umurzakov Dilshodbek Hakimovich	
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ УДАЛЁННОЙ РАБОТЫ	345
Хамидов Далер Дилшодович	
ISMOIL SOMONIY MAQBARASINING TURISTIK SIG'IMINI BAHOLASH: BUXORO TARIXIY MARKAZI MISOLIDA.....	351
Choriyeva Dilovar Tohir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
CONSUMER TRUST IN UZBEKISTAN'S E-COMMERCE	356
Erkin Shavqiyev Professor, Ulugmurodov Farkhod	
IMPROVING THE FINANCING SYSTEM OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES.....	362
Karamatdinova Aysawle Parakhatovna	
XORIJIY OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RAQAMLI MARKETING VOSITALARI TAHLILI: O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	369
Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek	
SURXONDARYO VILOYATIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	374
Islomov Bobur Bahodir o'g'li	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARGA AMORTIZATSIYA HISOBLASH USULLARI VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAKOMILLASHTIRISH	380
Xasanov Shoxrux Raximjonovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA REAL SEKTOR KORXONALARINING ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	385
Sobitova Ra'no Solidjonovna, Babaxadjayev Firdavs Bahodir o'g'li	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEK CONSULTING SERVICES MARKET AND METHODS FOR ASSESSING THE POTENTIAL FOR ATTRACTING INVESTMENTS	388
Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
RESPUBLIKAMIZDA UMUMIY OVQATLANISH SOHASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARDAN FOYDALANISH.....	394
Kalanova Moxigul Baxritdinova	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA KORXONA BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	399
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o'g'li	
BALIQCILIK SOHASIDA TADBIRKORLIK MAJMUALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ROSSIYA TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	406
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich	

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA CHIQUINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINING ZAMONAVIY MODELLARI	416
Xasanov Komil Mutalibjanovich	
TOSHKENT VILOYATI QISHLOQ HUDUDLARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI: EMPIRIK TAHLIL	421
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi	
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ADDITIONAL ACTIVITIES IN FARM ENTERPRISES	426
Kalimbetov Khaliknazar Kurbanbaevich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	432
Suyarov Shaxzod Salim o'g'li	
XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARIDAN O'ZBEKISTONGA JALB ETILGAN IMTIYOZLI MABLAG'LARNING SAMARADORLIGI	438
Turdiyeva Zarnigor Asqar qizi	
NAVOIY VILOYATIDA TURIZM XIZMATLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH.....	442
Turayev Abduvoxid Kuldashevich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKNI BOSHQARISHNING XORIJIY AMALIYOTI.....	448
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
KORXONALARDA STRATEGIK REJANI ISHLAB CHIQUISH DARAJALARI VA BOSQICHLARI	452
Zaripova Sayohat Zafarovna	
IQLIM O'ZGARISHINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA.....	457
Ozodxon Mahmudovna Qo'ziboyeva, Anvarbekov Fayzullo Rustamjon o'g'li, Rahmonova Xosiyatxon Fayzullo qizi	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BANKING SERVICES THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA TECHNOLOGIES.....	462
Mamatova Sevara Ilhom kizi	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISK MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	470
Toshpulatov Davron Akromovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	477
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNING RASMIY IQTISODIYOTGA TA'SIRINI BAHOLASH MUAMMOLARI	482
Bobojonov Azimjon Akmal o'g'li	
NAVOIY VILOYATI QIZILQUM CHO'LLARIDA XALQARO TURIZMNI TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	486
Turayev Abduvoxid Kuldashevich	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: TANLANGAN DAVLATLAR VA O'ZBEKISTON MISOLIDA	493
Dadabayeva Nigora Muxamatxanovna, Jahongirova Muazzamxon Jahongir qizi	
AUDIT TEKSHIRUVLARIDA AUDIT DALILLARINI YIG'ISH AMALIYOTINI ZAMONAVIY IT TEXNOLOGIYALARDAN VA "MACHINE LEARNING" DAN FOYDALANGAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH ("IPAK YO'LI" AITB MISOLIDA).....	499
Eshqurbonov Bahrom Norsoat o'g'li	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BITIRUVCHILARINING MEHNAT BOZORIGA INTEGRATSIYASI: RAQAMLI KO'NIKMALAR OMILINING ROLI.....	506
Eshbo'riev Umarbek Rashidovich	
KOMPANIYALAR MOLIYASINING BARQARORLIGINI TA'MINLASH YO'LLARI.....	518
Rasulov Jasurbek Abdurasulovich	

ZAMONAVIY BAHOLASH FAOLIYATIDA PYTHON DASTURLASH TILINI QO'LLASHNING USLUBIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI.....	522
Shaminov Abbosjon Faxriddin o'g'li	
MINTAQADA SANOAT TARMOQLARIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY YO'NALISHLARI.....	527
Maxmudov Jasurbek Ergashevich	
HUDUDIY ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	532
Sulaymonov Sherzod Nasivaliyevich	
BARQAROR TURIZM VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	536
Sultonova Abduraimova Kamola Abdumannob qizi	
РАЗВИТИЕ КОРПОРАТИВНЫХ ФИНАНСОВ С УЧЕТОМ ESG-ПРИНЦИПОВ	542
Алиева Сусанна Сейрановна	
ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ РУКОВОДИТЕЛЯ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	548
Алибекова Паризода Раджаб кизи, Алимова Машхура Тоирхоновна	
KREDIT RESURLARINING HUDUDIY IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY SAVODXONLIKNING INSTITUTIONAL ROLI	554
G'aniyev Sanjar Poziljon o'g'li	
SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH INVESTITSİYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH	561
Qorabayev Shuxratjon Axmadjonovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASH ORQALI INKLYUZIV INVESTITSION MUHITNI RIVOJLANTIRISH.....	568
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
AGROKLASTERLARNING TASHKILIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	573
Doliyev Samandar Toirovich	
MINTAQADA IQTISODIYOT TARMOQLARINI DIVERSIFIKATSİYALASH USULLARI.....	579
Sapayev Azamat Rustamovich	
MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA TASHQI SAVDO SIYOSATINING O'RNI	583
Rustamova Nodira	
GAVKUSHON ANSAMBLI MISOLIDA BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK SIG'IM SALOHİYATI.....	587
Xolmurodova Moxichehra Dilmurodovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
ОПРЕДЕЛЕНИЕ МНОЖЕСТВЕННОГО КОРРЕЛЯЦИОННО-РЕГРЕССИОННОГО АНАЛИЗА С ПОМОЩЬЮ ПРИКЛАДНЫХ ПРОГРАММ	594
Ганиева Зулфия Самиевна	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY AHAMIYATI	600
G'aniyev M., Vannobova Gulhayo Tolibjon qizi	
BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI ABDULAZIZXON VA ULUG'BEK MADRASALARINING TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH	604
Ro'ziqulova Feruza Qurbon qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	

BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI ABDULAZIZXON VA ULUG'BEK MADRASALARINING TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH

Ro'ziqulova Feruza Qurbon qizi

Turizm va mehmondo'stlik yo'nalishi 1-bosqich magistranti
Buxoro davlat universiteti

Qilichov Muhiddin Husniddin o'g'li

Turizm va mehmonxona xo'jaligi kafedrasasi o'qituvchisi, i.f.f.d. (PhD)
Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot Buxoro tarixiy markazidagi Abdulazizxon va Ulug'bek madrasalarida turistik sig'imni baholashga qaratilgan. Tadqiqotda Cifuentes modeli asosida fizik (PCC) va haqiqiy (RCC) sig'im ko'rsatkichlari aniqlangan. Natijalarga ko'ra, Abdulazizxon madrasasida fizik sig'im kuniga 17 451 nafar, haqiqiy sig'im 10 138 nafarni, Ulug'bek madrasasida esa fizik sig'im kuniga 15 552 nafar, haqiqiy sig'im 10 020 nafarni tashkil etadi. Tahlillar obyektlar hozircha sig'im chegarasidan oshmaganini, ammo iqlim va funksional zonalar sig'imni cheklovchi asosiy omillar ekanini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari asosida turizm oqimini boshqarish va barqaror rivojlanishni ta'minlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: turistik sig'im, fizik sig'im, haqiqiy sig'im, meros obyektlarini boshqarish, YUNESKO Jahon merosi, Cifuentes modeli, barqaror turizm.

Abstract. This study focuses on assessing the tourism carrying capacity of the Abdulazizkhan and Ulughbek madrasahs located in the historical center of Bukhara. Using the Cifuentes model, the Physical Carrying Capacity (PCC) and Real Carrying Capacity (RCC) indicators were determined. The results show that the physical carrying capacity of the Abdulazizkhan Madrasah is 17,451 visitors per day, while its real carrying capacity is 10,138 visitors per day. For the Ulughbek Madrasah, the physical carrying capacity is 15,552 visitors per day, and the real carrying capacity is 10,020 visitors per day. The analysis revealed that the sites currently do not exceed their carrying capacity limits; however, climatic conditions and functional zones are the main factors restricting capacity. Based on the research findings, practical recommendations were developed for managing tourist flows and ensuring sustainable development.

Key words: tourism carrying capacity, physical carrying capacity, real carrying capacity, heritage site management, UNESCO World Heritage, Cifuentes model, sustainable tourism.

Аннотация. Данное исследование посвящено оценке туристической вместимости медресе Абдулазизхана и Улугбека, расположенных в историческом центре Бухары. В исследовании на основе модели Сифуэнтеса были определены показатели физической вместимости (PCC) и реальной вместимости (RCC). Согласно результатам, физическая вместимость медресе Абдулазизхана составляет 17 451 человек в день, а реальная вместимость — 10 138 человек. В медресе Улугбека физическая вместимость составляет 15 552 человек в день, а реальная вместимость — 10 020 человек. Анализ показал, что в настоящее время объекты не превышают предельные показатели вместимости, однако климатические условия и функциональные зоны являются основными факторами, ограничивающими вместимость. На основе результатов исследования были разработаны практические рекомендации по управлению туристическими потоками и обеспечению устойчивого развития.

Ключевые слова: туристическая вместимость, физическая вместимость, реальная вместимость, управление объектами наследия, Всемирное наследие ЮНЕСКО, модель Сифуэнтеса, устойчивый туризм.

KIRISH

Turizm sanoati jahon iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy drayverlaridan biriga aylanib bormoqda. 2025–yilda turizmning global yalpi ichki mahsulotga qoʻshgan hissasi 11,6 trillion AQSh dollarini tashkil etib, yillik oʻsish surʼati 4,1 % ga yetdi. 2025–yilda turizm sektori butun dunyo boʻylab jami 366 million ish oʻrnini qoʻllab-quvvatladi, bu esa taxminan har 9 ta ish oʻrnidan 1 tasiga toʻgʻri keladi. Shuningdek, ushbu sektor dunyo boʻylab yaratilgan har 3 ta yangi ish oʻrnidan 1 tasini tashkil etdi [1]. 2025–yilda dunyo boʻylab taxminan 1,52 milliard xalqaro sayyoh qayd etilgan boʻlib, bu 2024–yilga nisbatan qariyb 60 millionga koʻpdir [2].

Oʻzbekistonda ham turizm sohasi yildan yilga izchil rivojlanib bormoqda. 2025–yilda mamlakatga turizm maqsadida tashrif buyurgan xorijiy fuqarolar soni 11,7 million nafarga yetdi. Bu koʻrsatkich 2024–yildagi 8,2 million nafarga nisbatan 3,5 million nafarga koʻpdir [3]. Turizm xizmatlari eksporti 2024–yildagi 3,52 milliard dollardan 2025–yilda 4,8 milliard dollarga oshdi. “Oʻzbekiston–2030” strategiyasida esa 20 million xorijiy sayyohni qabul qilish hamda 6 milliard dollar miqdorida turizm eksportiga erishish ustuvor maqsad sifatida belgilangan [4].

Buxoro viloyati Oʻzbekiston turizm tizimida alohida oʻrin egallaydi. Buyuk Ipak yoʻli chorrahasida joylashgan Buxoro shahrining tarixi ikki ming yildan oshiq boʻlib, u Oʻrta Osiyodagi eng yaxshi saqlanib qolgan oʻrta asr shaharlardan biri sifatida eʼtirof etiladi [5]. YUNESKONing ikkinchi mezonini Buxoroning Oʻrta Osiyodagi shaharsozlik anʼanalariga koʻrsatgan chuqur taʼsirini tasdiqlasa, toʻrtinchi mezonini shaharning bugungi kungacha asosan saqlanib qolgan oʻrta asr shahar tuzilmasi bilan Oʻrta Osiyo shahrining eng yaxlit va nodir namunalaridan biri ekanini eʼtirof etadi [6]. 1993–yildan buyon YUNESKO Jahon merosi roʻyxatiga kiritilgan Buxoro tarixiy markazida 260 dan ortiq tarixiy-meʼmoriy obidalar mavjud boʻlib, ular har yili yuz minglab mahalliy va xorijiy sayyohlarni oʻziga jalb etmoqda [5]. Xalqaro turizm nuqtai nazaridan meros shahri sifatida Buxoro aylanma turizm modellarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, meros obyektlaridan oqilona foydalanish madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanishni taʼminlashga xizmat qiladi [7].

Shu bilan birga, sayyohlik oqimining jadal surʼatlarda ortib borishi turizm infratuzilmasini yanada samarali va innovatsion yondashuvlar asosida boshqarish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Tadqiqotchilar taʼkidlaganidek, sayyohlik faoliyatining faol rivojlanishi turizm resurslaridan oqilona va barqaror foydalanishni taʼminlash zaruratini kuchaytiradi [8]. Turistlar sonining ortishi bir tomondan iqtisodiy faollikni ragʻbatlantirsa, ikkinchi tomondan tarixiy-meʼmoriy obyektlarni asrash, mahalliy aholi uchun qulay muhit yaratish hamda sayyohlik tajribasi sifatini yanada yuksaltirish imkonini beradi. Shu sababli turistik sigʻim (Tourism Carrying Capacity — TCC), yaʼni obyektning oʻz barqarorligini saqlagan holda qancha turistni qabul qila olishini ilmiy asosda aniqlash jarayoni bugungi kunda meros turizmini samarali boshqarishning muhim vositalaridan biri sifatida tobora keng qoʻllanilmoqda [9; 10].

Mazkur tadqiqot Abdulazizxon madrasasi va Ulugʻbek madrasasi misolida fizik sigʻim (Physical Carrying Capacity — PCC) hamda haqiqiy sigʻim (Real Carrying Capacity — RCC) koʻrsatkichlarini dala tadqiqotlari asosida aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot natijalari ushbu obyektlarda sayyoh oqimini ilmiy asosda boshqarish, tarixiy merosni asrash va barqaror turizm rivojlanishini taʼminlash boʻyicha amaliy qarorlar qabul qilish uchun muhim ilmiy asos boʻlib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Turistik sigʻim (Tourism Carrying Capacity — TCC) tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi dastlab ekologiya hamda tabiatni muhofaza qilish sohalari bilan bogʻliq boʻlgan boʻlsa, keyinchalik u turizm tadqiqotlarida mustaqil metodologik yoʻnalish sifatida shakllandi. Srivastavaning taʼkidlashicha, TCC oʻz mohiyatiga koʻra “maʼlum bir hududda sayyohlik faoliyatining salbiy oqibatlarini yuzaga keltirmasdan qabul qilinishi mumkin boʻlgan ziyoratchilarning maksimal soni”ni anglatadi [8]. Keyinchalik ushbu yondashuv ekologik, ijtimoiy va boshqaruv omillarini ham qamrab olgan holda yanada kengaytirildi [10].

Metodologik jihatdan bugungi kunda eng keng qoʻllaniladigan yondashuv Cifuentes tomonidan IUCN (Tabiatni muhofaza qilish xalqaro ittifoqi) uchun ishlab chiqilgan uch bosqichli model hisoblanadi [9]. Mazkur model fizik sigʻim (PCC), haqiqiy sigʻim (RCC) va samarali sigʻim (ECC) bosqichlarini oʻz ichiga oladi. Har bir keyingi bosqich oldingi bosqich natijalarini tuzatish koeffitsiyentlari asosida aniqlashga tayangan. Aylanish koeffitsiyenti tushunchasi metodologiyaga ilk bor Boullon tomonidan kiritilgan boʻlib, u “kunlik ochiq soatlar / oʻrtacha tashrif davomiyligi” formulasini taklif qilgan [14]. Ushbu formula hozirgi kunda ham TCC tadqiqotlarining asosiy hisoblash vositalaridan biri sifatida qoʻllanilmoqda [9; 13].

Xalqaro miqyosda TCC metodologiyasini madaniy meros obyektlarida qoʻllash boʻyicha tadqiqotlar soni soʻnggi oʻn yilliklarda sezilarli darajada ortdi. Magabli va Al-Shorman lordaniyadagi Petra YUNESKO meros saytida fizik sigʻimni hisoblash boʻyicha muhim tadqiqot olib bordilar [12]. Tadqiqot natijalariga koʻra, Petra uchun oylik sigʻim 16 200 ziyoratchini tashkil etgan boʻlsa-da, ayrim mavsumlarda ushbu koʻrsatkichning oshib ketishi

kuzatilgan [12]. Mazkur tadqiqot tarixiy obyektlarda turistlar oqimini mavsumiy jihatdan muvozanatlashtirish muhimligini ko'rsatdi.

Diniy va ziyorat turizmi obyektlari uchun maxsus TCC metodologiyasini Jangra va Kaushik (2017) Hindistonning Kurukshetra shahridagi Braham Sarovar saytida sinovdan o'tkazdilar [13]. Tadqiqotchilar IUCN formulasi asosida maydon, avtoturargoh, hojatxona, ichimlik suvi hamda yo'lak kabi ko'rsatkichlar bo'yicha alohida PCC hisob-kitoblarini amalga oshirib, saytning kunlik maksimal sig'imi 567 534 ziyoratchini tashkil etishini aniqladilar [13]. Tadqiqotning metodologik ahamiyati shundaki, unda funksional zonalarga qarab bir kishiga mo'ljallangan maydon me'yorlari tabaqalashtirilgan holda qo'llanilgan.

Erdogan Turkiyaning Amasya shahridagi ko'p funksiyali YUNESKO meros saytida Cifuentes modelini zamonaviy meros turizmi sharoitiga moslashtirib, PCC, RCC, ECC hamda ijtimoiy sig'im (SCC) ko'rsatkichlarini birgalikda hisoblagan [11]. Tadqiqot natijalari ayrim zonalarda sig'im me'yoringing oshib ketishi me'moriy obyektlarga ta'sir darajasini oshirishi va turistik tajriba sifatiga ta'sir ko'rsatishi mumkinligini aniqladi [11]. Bundan tashqari, Makhadmeh va hammualliflar Iordaniyadagi Jerash (Gerasa) arxeologik saytida GAT modellashtirish asosida sig'imni baholash metodologiyasini ishlab chiqdilar hamda turistlar oqimining tarixiy yodgorliklar xavfsizligiga ta'sirini tahlil qildilar [18].

Turistik sig'im muammosi faqat miqdoriy ko'rsatkichlar bilan cheklanmaydi. Butler tomonidan ishlab chiqilgan TALC (Tourism Area Life Cycle) modeli sayyohlik manzilining rivojlanish bosqichlari — kashfiyot, jalb etish, rivojlanish, konsolidatsiya, turg'unlik va yangilanish bosqichlarini izohlaydi hamda sig'im me'yoringing oshishi manzilning barqaror rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishini tushuntiradi [15]. Doxey esa "Bezovtalanish indeksi" (Irridex) modeli orqali mahalliy aholining turistlarga bo'lgan munosabatini o'rganib, sig'im me'yoringing oshishi ijtimoiy munosabatlarga ham ta'sir ko'rsatishini asoslab berdi [17]. Shu bilan birga, YUNESKO/ICCROM/ICOMOS/IUCN tomonidan ishlab chiqilgan "Jahon merosi kontekstida ta'sir baholash bo'yicha qo'llanma" YUNESKO obyektlarida sig'imni baholashning muhim huquqiy va metodologik asoslarini belgilab beradi [16].

O'zbekiston, xususan, Buxoro shahridagi tarixiy meros obyektlarida TCCni o'lchashga qaratilgan tadqiqotlar hali yetarli darajada shakllanmagan. Mavjud tadqiqotlar asosan meros turizmini rivojlantirish yoki GAT texnologiyalari asosida marshrutlarni optimallashtirish masalalariga qaratilgan. Kilichov va hammualliflar Buxoroda meros turizmini rivojlantirishda GAT texnologiyalaridan foydalanib, sayyohlik marshrutlarini optimallashtirish modelini taklif etdilar, biroq obyektlarning aniq sig'im ko'rsatkichlarini hisoblamadilar [7]. Khamidov va Khayrullaeva esa Buxoro viloyatida barqaror turizmini rivojlantirish masalalarini o'rganib, turistik infratuzilmani yanada takomillashtirish zarurligini ta'kidladilar [6].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Cifuentes metodologiyasi xalqaro miqyosda madaniy meros obyektlarida samarali qo'llanilayotgan bo'lsa-da [9; 11; 12; 13], Buxoro tarixiy markazidagi alohida obyektlar uchun dala tadqiqotlariga asoslangan miqdoriy sig'im ko'rsatkichlari hali yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Mazkur tadqiqot aynan shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda bir-birini to'ldiruvchi beshta ilmiy metoddan foydalanildi. Kuzatuv metodi doirasida har bir obyekt hududida kamida 50 nafar ziyoratchi bevosita kuzatilib, ularning kirish va chiqish vaqtlari qayd etildi hamda o'rtacha tashrif davomiyligi aniqlandi. O'lchov metodi asosida obyekt maydonlari GPS asboblari yordamida joyida o'lchanib, natijalar kadastr hujjatlari bilan taqqoslandi. Hujjatlar tahlili metodi orqali kadastr ma'lumotlari, obyekt ma'muriyatidan olingan texnik hujjatlar hamda O'zgidrometning ko'p yillik iqlim statistikasi o'rganildi. Miqdoriy tahlil metodi yordamida yig'ilgan dala ma'lumotlari Cifuentes formulalari asosida matematik hisob-kitoblar orqali qayta ishlanib, PCC va RCC ko'rsatkichlari bosqichma-bosqich aniqlandi. Yakuniy bosqichda qiyosiy tahlil metodi qo'llanilib, olingan natijalar xalqaro meros obyektlarida o'tkazilgan o'xshash tadqiqotlar — Erdoĝan, Magabli va Al-Shorman hamda Jangra va Kaushik tadqiqotlari natijalari bilan solishtirildi [11; 12; 13].

Ma'lumotlar ikki yo'nalishda yig'ildi:

1. GPS o'lchov asboblari va kadastr hujjatlari asosida obyekt maydonlari aniqlandi;
2. har bir obyektida kamida 50 nafar ziyoratchi kuzatilib, kirish va chiqish vaqtlari qayd etildi hamda o'rtacha tashrif davomiyligi hisoblab chiqildi.

Fizik sig'im (PCC) formulasi

Fizik sig'im quyidagi formula asosida hisoblandi [9; 14]:

$$PCC = S \times U$$

Bu yerda:

$$S = \frac{E}{a_{och}} + \frac{G}{a_{yop}} + \frac{H}{a_{tor}} + \frac{I}{a_{min}} - \frac{K}{a_{och}} - \frac{L}{a_{och}}$$

$$U = \frac{\text{Ochiq soatlar}}{\text{Tashrif vaqti (daq)/60}}$$

Belgilar izohi:

Belgi	Ma'no	Bir kishiga maydon (a)
E	Ochiq maydon / hovli	3,0 m ²
G	Yopiq / ichki zal	2,0 m ²
H	Tor yo'lak (< 2 m)	1,2 m ²
I	Minora / tor ko'tarilish	1,1 m ²
K	Hovuz / suv — ayiriladi	3,0 m ²
L	Bog' / gulzor — ayiriladi	3,0 m ²

a qiymatlari Jangra va Kaushik hamda Cifuentes tavsiyalariga asoslangan [9; 13].

Haqiqiy sig'im (RCC) formulasi

Haqiqiy sig'im PCCga iqlim va funksional zonalar bo'yicha tuzatish koeffitsiyentlarini qo'llash orqali hisoblandi [9; 11]:

$$RCC = PCC \times \left(1 - \frac{M + N + O}{\Sigma A}\right) \times \left(1 - \frac{d_{\text{issiq}}}{365}\right) \times \left(1 - \frac{d_{\text{sovuq}}}{365}\right)$$

Bu yerda:

M — savdo rastalari maydoni;

N — muzey eksponatlari joylashgan maydon;

O — xizmat va texnik zonalar maydoni;

d_{issiq} — yil davomida 35°C dan yuqori bo'lgan kunlar soni (82 kun);

d_{sovuq} — yil davomida 0°C dan past bo'lgan kunlar soni (30 kun).

Mazkur ma'lumotlar O'zgidromet statistikasi asosida olindi [9].

Natijada umumiy iqlim koeffitsiyenti 71,16 % deb qabul qilindi, ya'ni PCCning 28,84 % qismi iqlim omillari ta'siri sababli kamaytirildi.

Yillik va mavsumiy sig'im

Kunlik ko'rsatkichlar asosida yillik va mavsumiy sig'im quyidagi formulalar yordamida aniqlandi:

$$PCC_{\text{yillik}} = PCC \times 365$$

$$RCC_{\text{yillik}} = RCC \times 365$$

$$PCC_{\text{mavsum}} = PCC \times 253$$

$$RCC_{\text{mavsum}} = RCC \times 253$$

Bu yerda 253 kun yilning haddan tashqari issiq va sovuq davrlaridan holi bo'lgan faol turistik mavsum kunlarini anglatadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Abdulazizxon madrasasi

Fizik sig'im (PCC) natijalari (1-jadval)

1-jadval. Abdulazizxon madrasasi — maydon tarkibi

Zona turi	Maydon (m ²)	Amal
Ochiq maydon / hovli (E)	900	qo'shiladi
Yopiq / ichki zal (G)	1339	qo'shiladi
Savdo rastasi (M)	50	RCC tuzatishida hisobga olinadi
Muzey eksponati (N)	18	RCC tuzatishida hisobga olinadi
Xizmat-texnik zona (O)	288	RCC tuzatishida hisobga olinadi

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, Abdulazizxon madrasasining umumiy hisoblash maydonida yopiq ichki zal (1339 m²) eng katta ulushni tashkil etadi. Ochiq maydon, ya'ni hovli maydoni 900 m² ga teng. Savdo rastasi, muzey eksponatlari va xizmat-texnik zonalar (jami 356 m²) esa fizik sig'imga (PCC) bevosita ta'sir ko'rsatmagan holda, haqiqiy sig'imni (RCC) aniqlashda tuzatish koeffitsiyenti sifatida hisobga olingan (2-jadval).

2-jadval. Abdulazizxon madrasasi — sig'im natijalari

Ko'rsatkich	Qiymat
Sig'im summasi	969,5
Ochiq vaqt / tashrif vaqti	9 soat / 30 daqiqa
Aylanish koeffitsiyenti	18
Iqlim koeffitsiyenti	71,16 %
Fizik sig'im — PCC	17 451 ziyoratchi/kun
Haqiqiy sig'im — RCC	10 138 ziyoratchi/kun
Yillik PCC	6 369 615 ziyoratchi/yil
Yillik RCC	3 700 370 ziyoratchi/yil
Mavsumiy PCC (253 kun)	4 415 103 ziyoratchi/mavsum
Mavsumiy RCC (253 kun)	2 564 914 ziyoratchi/mavsum

2-jadval natijalariga ko'ra, Abdulazizxon madrasasi bir kunda maksimal 17 451 nafar ziyoratchini qabul qilish imkoniyatiga ega. Biroq iqlim omillari (yiliga 82 kun yuqori haroratli va 30 kun sovuq davr) hamda funksional zonalar bo'yicha tuzatish koeffitsiyentlari hisobga olinganda, haqiqiy sig'im 10 138 nafar ziyoratchi/kunni tashkil etdi. Mazkur ko'rsatkich fizik sig'imning 58,1 %iga teng bo'lib, obyektning samarali faoliyat yuritish davri asosan yilning 253 kunlik faol turistik mavsumiga to'g'ri kelishini ko'rsatadi.

Ulug'bek madrasasi
Fizik sig'im (PCC) (3-jadval)

3-jadval. Ulug'bek madrasasi — maydon tarkibi

Zona turi	Maydon (m ²)	Amal
Ochiq maydon / hovli (E)	531	qo'shiladi
Yopiq / ichki zal (G)	798	qo'shiladi
Savdo rastasi (M)	49	RCC tuzatishida hisobga olinadi
Muzey eksponati (N)	40	RCC tuzatishida hisobga olinadi
Xizmat-texnik zona (O)	20	RCC tuzatishida hisobga olinadi

3-jadval ma'lumotlariga ko'ra, Ulug'bek madrasasining ochiq maydoni 531 m² ni, yopiq ichki zali esa 798 m² ni tashkil etadi. Savdo rastalari, muzey eksponatlari va xizmat-texnik zonalar (jami 109 m²) fizik sig'imga (PCC) bevosita ta'sir ko'rsatmagan holda, haqiqiy sig'imni (RCC) aniqlashda tuzatish koeffitsiyenti sifatida hisobga olingan (4-jadval).

4-jadval. Ulug'bek madrasasi — sig'im natijalari

Ko'rsatkich	Qiymat
Sig'im summasi	576
Ochiq vaqt / tashrif vaqti	9 soat / 20 daqiqa
Aylanish koeffitsiyenti	27
Iqlim koeffitsiyenti	71,16 %
Fizik sig'im — PCC	15 552 ziyoratchi/kun
Haqiqiy sig'im — RCC	10 020 ziyoratchi/kun
Yillik PCC	5 676 480 ziyoratchi/yil
Yillik RCC	3 657 300 ziyoratchi/yil
Mavsumiy PCC (253 kun)	3 934 656 ziyoratchi/mavsum
Mavsumiy RCC (253 kun)	2 535 060 ziyoratchi/mavsum

4-jadval natijalari Ulug'bek madrasasining turistlarni qabul qilish salohiyati yuqori ekanligini ko'rsatadi. Xususan, kunlik fizik sig'im (PCC) 15 552 nafar ziyoratchini tashkil etsa, yillik PCC 5 676 480 nafarni tashkil etadi. Haqiqiy sig'im (RCC) esa kuniga 10 020 nafar, yillik hisobda 3 657 300 nafar ziyoratchiga teng bo'ldi. Mavsumiy PCC 3 934 656 nafarni, mavsumiy RCC esa 2 535 060 nafar ziyoratchini tashkil etdi.

Qiyosiy tahlil va muhokama (5-jadval)

5-jadval. Ikki obyektning yakuniy qiyosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Abdulazizxon	Ulug'bek
Foydalanish maydoni (m ²)	2 239	1 329
PCC (ziyoratchi/kun)	17 451	15 552
RCC (ziyoratchi/kun)	10 138	10 020
RCC/PCC nisbati (%)	58,1	64,4
Yillik RCC	3 700 370	3 657 300
Mavsumiy RCC	2 564 914	2 535 060

5-jadvalning qiyosiy tahlili ikki obyekt o'rtasida PCC ko'rsatkichlari bo'yicha sezilarli farq mavjudligini ko'rsatadi. Jumladan, Abdulazizxon madrasasining kunlik potensial sig'imi 17 451 nafarni tashkil etgan bo'lsa, Ulug'bek madrasasida ushbu ko'rsatkich 15 552 nafarni tashkil etdi. Mazkur farq asosan foydalanish maydonlaridagi tafovut bilan izohlanadi. Xususan, Abdulazizxon madrasasining foydalanish maydoni 2 239 m² bo'lib, Ulug'bek madrasasining 1 329 m² maydoniga nisbatan kattaroqdir.

Shu bilan birga, RCC ko'rsatkichlari bo'yicha obyektlar o'rtasida deyarli teng natijalar kuzatildi (10 138 va 10 020 ziyoratchi/kun). Bu holat real boshqaruv sharoitida ta'sir etuvchi omillar ta'siri natijasida sig'im ko'rsatkichlari bir-biriga yaqinlashganini anglatadi. RCC/PCC nisbati bo'yicha Ulug'bek madrasasi 64,4 % natija bilan Abdulazizxon madrasasining 58,1 % ko'rsatkichiga nisbatan yuqoriroq samaradorlikni namoyon etdi. Mazkur farq obyektlarning funksional tuzilmasi va ichki foydalanish zonalaridagi tafovutlar bilan izohlanadi. Abdulazizxon madrasasida xizmat-texnik zonalar hamda savdo maydonlari nisbatan kattaroq bo'lgani sababli, haqiqiy sig'imni kamaytiruvchi tuzatish koeffitsiyentlari ko'proq qo'llanilgan. Ulug'bek madrasasida esa bunday cheklovchi zonalar nisbatan kam bo'lgani uchun RCC/PCC nisbati yuqoriroq shakllangan.

Yillik RCC ko'rsatkichlari ham bir-biriga yaqin bo'lib, Abdulazizxon madrasasida 3 700 370 nafar, Ulug'bek madrasasida esa 3 657 300 nafarni tashkil etdi. Mavsumiy RCC ko'rsatkichlari ham mos ravishda 2 564 914 va 2 535 060 nafar bo'lib, obyektlarning turizm oqimini qabul qilish salohiyati o'xshash darajada ekanligini ko'rsatadi.

Xalqaro tadqiqotlar bilan solishtirilganda, Erdogan Amasya meros obyektida RCCning PCCga nisbatan 40–60 % oraliqidagi ko'rsatkichini me'yoriy daraja sifatida baholagan [11]. Mazkur tadqiqotda esa ushbu nisbat Abdulazizxon va Ulug'bek madrasalarida mos ravishda 58,1–64,4 % ni tashkil etdi. Ushbu natijalar xalqaro tajriba doirasida ijobiy va barqaror ko'rsatkich sifatida baholanishi mumkin. Petra obyektida Magablih va Al-Shorman tomonidan aniqlangan sig'im me'yoridan ortiq yuklanish holatlaridan farqli ravishda [12], tadqiqot obyektlari hozirgi bosqichda barqaror faoliyat yuritmoqda.

Shu bilan birga, obyekt hududlarida tijorat faoliyatining kengayish ehtimoli mavjudligi kelgusida haqiqiy sig'im ko'rsatkichlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Butlarning TALC modelida ta'kidlanganidek, tijorat faoliyatining

me'moriy meros hududlarida ortib borishi boshqaruv yuklamasining kuchayishiga olib keluvchi omillardan biri hisoblanadi [13]. Amaliy jihatdan mazkur natijalar meros obyektlarini boshqarish tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Xususan, Abdulazizxon madrasasi uchun kunlik 10 138 nafar, Ulug'bek madrasasi uchun esa 10 020 nafar ziyoratchi ilmiy asoslangan boshqaruv limiti sifatida tavsiya etilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot doirasida Abdulazizxon madrasasi hamda Ulug'bek madrasasining turistik sig'imi Cifuentesning uch bosqichli modeli asosida baholandi. Olingan natijalarga ko'ra, Abdulazizxon madrasasining kunlik fizik sig'imi (PCC) 17 451 nafarni, haqiqiy sig'imi (RCC) esa 10 138 nafarni tashkil etdi hamda RCC/PCC nisbati 58,1 % darajasida shakllandi. Ulug'bek madrasasida esa ushbu ko'rsatkichlar mos ravishda 15 552 va 10 020 nafarni tashkil etib, nisbat 64,4 % ga teng bo'ldi.

Mazkur natijalar har ikki obyekt hozirgi bosqichda o'z sig'im chegarasidan oshmagan holda faoliyat yuritayotganini va ularning turizm oqimini qabul qilish salohiyati barqaror darajada saqlanayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, obyektlar o'rtasida PCC ko'rsatkichlari bo'yicha muayyan farq mavjud bo'lsa-da, RCC darajasida ushbu tafovut sezilarli darajada qisqaradi. Bu holat real boshqaruv sharoitida cheklovchi omillarning muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Abdulazizxon madrasasida xizmat-texnik va savdo zonalarining ulushi kattaroq bo'lgani sababli haqiqiy sig'imga ta'sir qiluvchi omillar kuchliroq namoyon bo'ladi. Ulug'bek madrasasida esa bunday zonalar nisbatan kam bo'lib, bu RCC/PCC nisbatining yuqoriroq shakllanishiga imkon yaratgan.

Xalqaro tajriba bilan solishtirilganda, tadqiqot natijalari qoniqarli va barqaror diapazonda ekanligi aniqlandi. Xususan, Tourism Area Life Cycle (TALC) nazariyasiga ko'ra, tarixiy hududlarda tijorat faoliyatining keng ko'lamda rivojlanishi kelgusida sig'im ko'rsatkichlariga hamda obyektlarning jozibadorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, mavjud barqarorlikni saqlab qolish va turizm oqimini muvozanatli boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, Abdulazizxon madrasasi uchun kunlik 10 138 nafar, Ulug'bek madrasasi uchun esa 10 020 nafar ziyoratchi sonini ilmiy asoslangan boshqaruv limiti sifatida belgilash hamda ushbu ko'rsatkichlarni tashriflarni tartibga solish tizimiga (chipta yoki kvotalash mexanizmi) bosqichma-bosqich joriy etish tavsiya etiladi.

Ikkinchidan, Abdulazizxon madrasasida savdo rastalari va xizmat-texnik zonalarini optimallashtirish, ularni imkon qadar obyekt tashqarisidagi yoki kamroq yuklama tushadigan hududlarga joylashtirish orqali foydali foydalanish maydonini kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchidan, kelgusidagi tadqiqotlarda faqat fizik va haqiqiy sig'im bilan cheklanib qolmasdan, infratuzilma, xizmat sifati hamda boshqaruv resurslarini ham inobatga oluvchi samarali sig'im (ECC) ko'rsatkichlarini aniqlash tavsiya etiladi.

To'rtinchidan, mazkur metodologiyani Buxoro tarixiy markazidagi boshqa me'moriy meros obyektlariga ham tatbiq etish orqali hudud miqyosida yagona barqaror turizm boshqaruvi tizimini shakllantirish imkoniyati mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. [World Travel & Tourism Council](#). *Travel & Tourism Economic Impact Research (EIR)* [Elektron resurs].
2. UN Tourism. *World Tourism Barometer Data* [Elektron resurs].
3. [O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi](#). *2025-yilda O'zbekistonga 11,7 million nafar turist kelgan* [Elektron resurs].
4. [Lex.uz](#). O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-21-son Farmoni, 2026-yil 16-fevral. <https://www.lex.uz/uz/docs/-8050769>
5. [YUNESKO World Heritage Centre](#). *Historic Centre of Bukhara* [Elektron resurs].
6. Khamidov O., Khayrullaeva N. Sustainable Tourism Development in the Bukhara Region: A Development Research Model at Heritage Resources / O. Khamidov, N. Khayrullaeva // *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education*. — 2021. — Vol. 1, No. 1. — [Maqola havolasi](#).
7. Kilichov M., Olsavsky F., Baiburiev R., Khayrullaeva N., David L.D. Optimizing Sustainable Tourism Routes through GIS to Enhance Tourist Length of Stay in Bukhara // *Journal of Cultural Analysis and Social Change*. — 2026. — Vol. 11, № 1. — P. 1771–1787. — DOI: 10.64753/jcasc.v11i1.4187.
8. Srivastava N. Measurement of Carrying Capacity of Tourist Destinations: A Case Analysis / N. Srivastava // *International Journal of Tourism and Travel*. — 2017. — Vol. 10, No. 1. — P. 38–46.
9. Cifuentes Arias M. *Determinación de capacidad de carga turística en áreas protegidas* / M. Cifuentes Arias. — Turrialba (Costa Rica): CATIE, 1992. — 28 p.

10. [UNWTO](#). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations — A Guidebook*. — Madrid: UNWTO, 2004. — 516 p.
11. Erdoğan A. Carrying Capacity Assessments for Sustainable Tourism in a Heritage Site / A. Erdoğan // *Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR)*. — 2025. — Vol. 13, No. 3. — P. 237–274. — DOI: 10.30519/ahtr.1483060.
12. Magabli K., Al-Shorman A. The Physical Carrying Capacity at the Cultural Heritage Site of Petra / K. Magabli, A. Al-Shorman // *Tourism Analysis*. — 2009. — Vol. 13, No. 5–6. — P. 511–515. — DOI: 10.3727/108354208788160414.
13. Jangra R., Kaushik S.P. Assessment of Physical Carrying Capacity for Managing Sustainability at Religious Tourist Destinations / R. Jangra, S.P. Kaushik // *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*. — 2017. — Vol. 5, Iss. 1, Article 5. — [Maqola havolasi](#).
14. Boullon R. Framework Guidelines for Assessing Carrying Capacity / R. Boullon // *FAO Corporate Document Repository*. — 1985. — [FAO havolasi](#).
15. Butler R.W. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources / R.W. Butler // *Canadian Geographer*. — 1980. — Vol. 24, No. 1. — P. 5–12.
16. YUNESKO. *Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context* / YUNESKO, ICCROM, ICOMOS, IUCN. — Paris: YUNESKO, 2022. — 148 p.
17. Doxey G.V. A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants: Methodology and Research Inferences / G.V. Doxey // *Proceedings of the Travel Research Association 6th Annual Conference*. — San Diego, 1975. — P. 195–198.
18. Makhadmeh A., Al-Badarneh M., Rawashdeh A., Al-Shorman A. Evaluating the Carrying Capacity at the Archaeological Site of Jerash (Gerasa) Using Mathematical GIS Modeling / A. Makhadmeh [et al.] // *Egyptian Journal of Remote Sensing and Space Sciences*. — 2020. — Vol. 23, No. 2. — P. 159–165. — DOI: 10.1016/j.ejrs.2018.09.002.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>